

**ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI TÜRKE A
DERSİ UZUN TEZİ**

‘Aile İçi Yozlaşmanın Kurban Kadınları’

Kategori: CAT 1

Kelime Sayısı: 3991

Araştırma Sorusu: Sezen Ünlüöner’in *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* romanında aile içi yozlaşmanın kadın figürlerin dönüşümü üzerine etkisi nedir?

İçindekiler

I- Giriş	3
II- Aile İçi Yozlaşma Süreci ve Kadının Rolü.....	4
II.A. Ailenin Kız Çocuklarının Yaşam Algısı ve Dönüşümü Üzerine Etkisi.....	6
II.B. Kadınların Aile İçi Yozlaşma ile Dönüşüm Yaşayarak Öfkeye Büründürülmesi	9
II.C. Kadının Objeleştirilmesi Sonucunda Yaşanılan Dönüşüm	11
III- Sonuç	17
IV- Kaynakça.....	19

I- Giriş

Aile insanın içinde bulunduğu ilk ve en önemli kurumdur. Güvenlik, sevgi, aidiyet gibi birincil ihtiyaçların yanında çocukluktan itibaren dayanışmanın ve insan ilişkilerinin öğrenildiği en etkin yerdir. Doğumdan itibaren özellikle çocukluk döneminde belirli eğitimleri aileden alırız. Dolayısıyla alınan eğitimler fiziksel becerilerle sınırlı kalmayıp, bize dünyanın ve insanların işleyişini de anlatır. Aile bireylerinin birbirlerine duyduğu sevgi ve saygı üzerine inşa edilen bağlar, özellikle de ataerkil toplumlarda saygı dengesinin erkeklere kayması ve kadınları değersizleştirilmesi ile bozulabilmektedir. Bunun sonucunda aile içi ilişkiler zayıflar, aile bağları yıkılır ve aile kurumu sevgi ve dayanışmadan uzaklaşıp yozlaşan, çıkar ve zorunluluk ile birlikte yaşayan bireyler bütünü haline gelir. Sezin Ünlüöner'in *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* adlı romanında da aile düzeni ve yozlaşan aile hayatının kadınların yaşam algısı ve dönüşümü üzerine etkisi ele alınmaktadır. Bu süreçte kalabalık ve geleneksel bir ailenin fertlerine yer verilirken, romanın bölümlerinde her figürün bilinç akışına da yer verilerek okuyucuda objektif bir bakış açısıyla, kendi hayat ve gözlemleri üzerinden yola çıkarak farkındalık uyandırmak amaçlamıştır. Figür yaratımlarında toplumsal düzenin oluşumunda büyük bir rol oynayan cinsiyet rollerinden sıklıkla faydalanan Ünlüöner, aile içi yozlaşmanın ve iletişimsizliğin bireyler üzerindeki etkisini olay örgüsü ve dönüşüm süreçleri üzerinden aktarmıştır. Cinsiyetin bireyleri sürüklediği farklı dönüşümlerin de yaş grubu fark etmeksizin kadınları cinsiyetleri sebebiyle tabi tutuldukları rol ve kurallara bağlı olarak erkeklerden farklı bir gerçekliğe maruz bırakıldıkları görülmüştür. Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu tezde aile içi yozlaşmanın kadın figürlerin dönüşüm süreçleri üzerine etkisi; aile içi yozlaşma süreçleri ve bu süreçte kadın figürünün rolü, ailenin kız çocuklarının yaşam algısı ve dönüşümü üzerine etkisi, kadınların aile içi yozlaşma sonucunda dönüşerek öfkeye bürünmesi, kadınların objeleştirilerek dönüşüme yönlendirilmesi bölümleri üzerinden incelenecektir. Tezin yazım amacı, ayrımcılığa uğrayan ve cinsiyetleri yüzünden aile içi

çatışma ve yabancılaşma süreçlerinin mağduru ve yozlaşmış ailelerin kurbanı olan kadınlar üzerinden farkındalık uyandırmaktır. Bu tezin ve araştırma sorusunun önemi de *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* romanı üzerinde yazılan tezlerde karakter yaratımları ve aile içi ilişkilerin analizine dair araştırmalar bulunmasına rağmen, kadın figürlerinin aile içi yozlaşma süreçlerinin sonucunda cinsiyetleri üzerinden tâbi tutuldukları dönüşüm üzerine bir tez bulunmaması ile öne çıkarken, bu sebeple Sezen Ünlüöner'in *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* romanında kadınların cinsiyetleri sebebiyle aile içi yozlaşmanın sonucunda yaşadıkları dönüşüm süreçleri incelenecektir.

II- Aile İçi Yozlaşma Süreci ve Kadının Rolü

Aile kavramı günümüzde sevgiden uzaklaşmış ve yalnızca uyum sağlama, sosyal statü ve düzen kurmak için var olan yozlaşmış bir kurumdur. Aile, iki bireyin birbirini sevmesi ile hayatlarını birleştirme kararı almasından doğar, lakin bahsedilen yozlaşmış ailelerde bireyler birbirlerine karşı sevgi veya saygı beslememekle birlikte evliliklerini alışkanlık ve zorunluluk üzerine devam ettirmektedir. Yozlaşma sürecinin bu şekilde başlamasının ardından bireyler kaçınılmaz bir şekilde aile ilişkileri ve bağlarında kırılmalar yaşayarak birbirlerinden uzaklaşmış, iç çatışma ve dönüşüm süreçlerine girmiştir. Geleneksel aile yapıları yozlaşmış yapılardır ve yaygın olarak toplum ile aile büyüklerinin beklentilerini karşılamak amacıyla kurulmuşlardır. Bunun yanında geleneksel ataerkil toplum, kadını hali hazırda değersizleştirip objeleştirirken yozlaşmış ailelerde bozulan ve erkeğe ağırlık veren saygı dengesi ile birlikte kadınları cinsiyetleri sebebiyle farklı standart, kural, beklenti ve sorumluluklar ile baş başa bırakmıştır. Bu süreçlerle kadınlar iç çatışma ve akabinde kaçınılmaz bir dönüşüme sürüklenmiştir. *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* romanında aile içi yozlaşmanın ve bu yozlaşmaların sebep olduğu dönüşüm, boşluk hissi, aidiyetsizlik ve mutsuzluk gibi duyguların odağı, gerçek ile yüzleşmekten kaçınma aracı olarak bireyler tarafından mobilyalar üzerinden yansıtılmıştır. Bu durum “Evdeki ahenk yokluğu,

farzımisal Fırat'ın annesine göre Sevim'in istediği insana hafakanlar bastıran perdelerin kaldırılmasıyla, Sevim'e göre babasının zoruyla seçtikleri badana renginin değiştirilmesiyle, Sevim'in annesine göre Fırat'ın bekar evinden getirdiği masa ve sandalye takımının çöpe atılmasıyla çözülür ancak." (Ünlöner,2017,s.7) alıntısı ile aktarılmaktadır. Ahenk eksikliğinin oluşumunda ve çözümlendirilmesinde erkeklerin sorumlu tutulmamasının yanında, bütün sorumluluğun kadınlara yüklenmesi mobilya temsili üzerinden aktarılmıştır. Bu temsilin amacı geleneksel, yozlaşmış ailelerce kadınlara atfedilen ev işleri ve ev dekorasyon sorumlulukları üzerinden yola çıkarak, evdeki ahenk eksikliği olarak tanımlanan huzursuzluğun kadınların sorumluluğu altında bir durum olarak betimlenmesini okuyucuya aktarmaktır. Aile fertleri bu duyguları kolaylıkla değiştirilebilecek olan mobilyalara yüklerken kendileri için bir umut ışığı yaratma çabasındadır, lakin bu ışık oldukça zayıftır ve bir gün aile yangınının ışığı arasında kaybolup gidecektir; hazin sonu erteleyemeyecek, dönüşümü veya bu yozlaşmış ailenin dağılmasını engelleyemeyecektir. Bu kadar ciddi bir sorumluluğu tek başına üstlenmesi ile Sevim figürü kaçınılmaz bir mutsuzluk ve iç çatışma sürecine bürünecektir ve ardından yaşam algısı bencil ve öfkeli bir duyguya bürünerek dönüşecektir.

Bir diğer dikkat uyandıran temsil, sıklıkla yer verilen "Ward Hunt Buz Sahanlığı" isimli bölümlerdir. Bu bölümler aracılığıyla eserin ilerlemesi ile okuyucuya Ward Hunt isimli buz sahanlığının adım adım çatlayıp, ayrılması aktarılır. İlk bakışta alakasız ve dağınık bir yazın izlenimi uyandıran bu bölümlerde, buz sahanlığının dağılması ile Sevim'in ailesinin dağılması, Gülendam'ın öfke dolu bir iç çatışmaya yönelip romantik ilişkilerinden uzaklaşması, ve bütün kadın figürlerin objeleştirilme ve değersizleştirilme süreçlerinin sonucunda adeta bir buz kütlesi gibi "çatlayarak" dönüşüme uğramalarının temsili verilmektedir. Yavaş yavaş parçalanan buz sahanlığı, iç çatışma ve kaosa bürünen yozlaşmış aile hayatı sebebiyle bireylerin büründüğü duygu dünyasının bir temsilidir.

II.A. Ailenin Kız Çocuklarının Yaşam Algısı ve Dönüşümü Üzerine Etkisi

Çocuğun dünyası ailede başlar, aileden iyiliği, kötülüğü, sebep-sonuç ilişkisi kurmayı, güvenmeyi ve kimi zaman güvenmemeyi öğrenir ve böylece hayatı boyunca kuracağı duygusal bağların temelini atar. Çocuk psikoloğu Byron Norton'un "Bir çocuğun üç ebeveyni vardır: annesi, babası, ve anne-babasının ilişkisi. Bu üçüncü ebeveyn çok önemlidir" (Byron Norton. Ayşem Y.U. (2020). *Üçüncü Ebeveyn.*) ifadesinden yola çıkarak anne-baba ilişkisinin ve ev hayatının çocuğun kafasındaki "ideali" oluştururken aynı zamanda bu idealin yozlaşmış bir halde iken çocuk tarafından benimsenebileceği ve yaşam algısının bozulabileceğini söylemek mümkündür. Yozlaşmış aileler sevgi ve saygı temelinden uzaklaşmış, kadına karşı objeleştirmenin ve değersizleştirmenin görüldüğü yapılardır, ve dolayısıyla çocuklar, hayatı deneyimlemeye başladıkları aileden hayatın işleyişini öğrenirken bozulmuş bir yaşam algısı geliştirerek ömürleri boyunca aynı durumları, ilişkileri, benzerlikleri arayacaklardır. Bu durum, jenerasyonlarca sürebilecek bir yozlaşma düzenine karşı tehdit oluşturmaktadır.

Sevim ile Fırat'ın kızı olan Nazlı romanda duyguların en masum, çocuksu ve yalın halini aktarmak için kullanılmıştır. Nazlı'nın içinde büyümekte olduğu aile, yozlaşmanın sonucunda dini Nazlı için bir kontrol ve korku mekanizması olarak kullanmaktadır. "İnşallah bir an önce öğrenirimde cehennemde yanmam. Cehennemde yanmak çok korkunç bir şey çünkü. Geceleri yatınca biraz korkuyorum ben şehadeti öğrenmeden ölürsem diye." (s.13) alıntısı ile Nazlı'nın yaşadığı korku okuyucuya aktarılır. Yazar Nazlı'nın çocukluğundan kaynaklanan masumiyetini ve toyluğunu "öğrenirimde" gibi yazım yanlışlıkları ve dağınık, düzensiz, hızlı bir bilinç akışı aracılığıyla aktarmaktadır. Yozlaşmış aile düzeni, küçük yaşta Nazlı'ya varoluş inancını korku ile dayatarak, bir kontrol mekanizması olarak dini kullanmayı amaçlamaktadır. Bunun yanında küçük yaşı sebebiyle henüz kadınsı bir kimliği oluşmamış olan Nazlı'ya, bir kontrol ve önlem

mekanizması olarak ailesi tarafından cinsiyetçi fikirler de öğretilmektedir. Cinsiyetçi ve aşağılayıcı düşüncelerin etkisinde kalan Nazlı, bu düşüncelere günlüğünde yer verir. “Bir kadının en değerli hazinesi namusudur” (s.61) alıntısında yazar “değerli” sözcüğünü yanlış yazarak Nazlı’nın çocukluğuna vurgu yaparken, bu durumu yalnızca çevresinden duyarak öğrenebileceğini okuyucuya düşündürmeyi hedefler. Yaşı gereğince sosyal çevresinin yalnızca ailesinden oluşması ile cinsiyetçi aile yapılarının bir önlem mekanizması olarak bu yaşta dahi toplumsal cinsiyet kurallarını kullanması ile ailenin yozlaşması aktarılır. Kadınlar toplumda derinliksiz, yüzeysel olarak algılanmaktadır ve karakterlerinden ziyade cinsiyetleri ile yargılanırlar. Bu durumun sonucunda tâbi tutuldukları kurallardan yola çıkarak değerlerinin yalnız “namus” olarak tanımlanan cinsiyet rol ve kurallarına indirgenmesi bir çocuğa dahi dayatılmaktadır. Buna karşın erkek figürlerin uyması beklenen toplumsal ahlak kurallarına dair Nazlı’ya bir öğretiler bulunulmaması da ailesinin cinsiyetçi tutumunu aktarmıştır.

Yozlaşmış aile yapılarındaki kadın-erkek figürler arasında sorumluluk eşitsizliklerinin Nazlı’nın sözleri ile aktarımı ise “Aile, annelerimizin bizi dokuz ay karınlarında taşıdıkları, yemeyip yedirdikleri, giymeyip giydirdikleri, saçlarını bizim için süpürge ettikleri, babalarımızın bizim için kar kış demeden uğraşıp didindiği kutsal bir yerdir.” (s.61) şeklinde kaleme alınmıştır. Bu alıntı ile çocuklar için normalleştirilen, yozlaşmış geleneksel ailelerce erkeklere yüklenen çalışma sorumluluğu ile kadınlara yüklenen daima fedakârlık ve kendini çocuğunu büyütme yolunda hırpalama beklentisi aktarılmaktadır. Baba figürlerinin görevlerine dair detaylı bir tanıma yer verilmemesine karşın anne figürlerinin görevlerinin fedakârlık çevresinde oluşan detaylı örnekler olması ile kadınların toplum tarafından annelik süreçlerinde dahi tâbi tutulduğu toplumsal cinsiyet rolleri verilmektedir. Bu duruma karşın baba figürü fedakârlık yaparak ebeveyn kimliği ile hayatta öne çıkmamaktadır.

Nazlı'nın maruz bırakıldığı bir diğer korku ise annesi Sevim ile babası Fırat'ın boşanması korkusudur. Bu durum "Allahım noooğlur annemle babam ayrılmasın noğlur noğlur noğlur. Ben bir daha hiç çikolata istemeyeceğim yeterki annemle babam ayrılmasın Allahım noğlur. Onun yerine Çaki ölsün, annemle babam ayrılmasın Allahım noğlur." (s.180) alıntısında Nazlı'nın bilinç akışının Tanrı ile pazarlık ederken, kendisi için oldukça büyük, masum fedakarlıklarda bulunması ile aktarılmaktadır. Yazarın yer verdiği "noooğlur" ve "yeterki" ifadeleri Nazlı'nın çocukluğundan ve saflığından kaynaklanan dil bilgisi eksikliğini aktarırken, bu yazınsal tercihin amacı doğru yazı dahi yazamayacak yaştaki bir çocuğun ailesinin dağılması korkusunu yaşamasının trajikliğini okuyucuya çarpıcı bir şekilde aktarmaktadır. Küçük yaşına rağmen yaşadığı korku ve fedakârlık duyguları sebebiyle çok sevdiği çikolatadan ve biricik balığı Çaki'den ailesi için gözünü kırpmadan vazgeçmeyi göze alması ise ailedeki ebeveynler arasında çatışmanın ve boşanmanın çocuklar üzerinde yarattığı yoğun üzüntü ve fedakârlık duygularını aktarmıştır. Ebeveynlerinin boşanma kararı almasının kendisine iletilmemesine karşın bu durumu küçük yaşına rağmen fark etmesi ve korku yaşaması da yozlaşmış ailedeki iletişimsizliğin, kız çocuklarının yaşlarının üzerinde fedakarlıklar yapmayı göze almak ve korku yaşamak zorunda kalacağı dönüşüm süreçlerine büründürmesi aracılığıyla Nazlı'nın değişen yaşam algısının ve dönüşümünün bir göstergesidir. Nazlı'nın, ailesi tarafından cinsiyet rolleri ve yozlaşmış dini bilgiler ile donatılması, annesinin gözlerinin önünde objeleştirilip değersizleştirilmesi ve ebeveynleri arasındaki çatışma aracılığıyla yaşadığı dönüşüm ile bireysel kaygılardan uzaklaşıp ailesi için endişeleneceği ve fedakârlık yapma ihtiyacı hissedeceği bir kimliğe büründürülmüştür.

Nazlı'ya cinsiyet rollerinin bir önlem amacıyla erkenden dayatılması, din ve Tanrı'nın ailesi tarafından kendisi için bir kontrol mekanizması olarak kullanılması gibi süreçler aracılığıyla henüz yaşı gereğince kadınsı bir kimliği olmayan çocukların dahi yozlaşmış ailelerde yaşam algılarının bozulması aktarılmıştır. Nazlı figürü dönüşerek din ve Tanrı korkusu gibi bireysel ve çocuksu

kaygılar yaşarken ailesinin yozlaşması sonucunda yaşam algısının bozulması aracılığıyla dönüşerek ailesinin sorumluluğunu üstlendiği, fedakâr ve kendisinden ziyade ailesi için endişelenen bir kimliğe büründürülmüştür.

II.B. Kadınların Aile İçi Yozlaşma ile Dönüşüm Yaşayarak Öfkeye Büründürülmesi

Aile içi sevgisizlik ve saygısızlık süreçleri ile kadının değersizleştirilmesi ve ayrımcılığa uğramasından kaynaklanan yozlaşma, insanların yaşam algısında ve duygu dünyalarında büyük izler bırakmaktadır. Kadınların aile hayatlarında başlayan ve ömürlerinin sonuna kadar üzerlerinde taşıdıkları bu izler, hayatları boyunca deneyimlemek zorunda bırakıldıkları korku ve öfke duygularına yol açmaktadır. Yaşanılan iç çatışma ise kadınların yaşam algılarını değiştirerek onları dönüşüme sürüklemektedir. Öfke duygusunun bireyde oluşturduğu iç çatışma hali roman genelinde Fırat'ın eşi ve Nazlı'nın annesi olan Sevim figürü üzerinden aktarılmaktadır. Dönüşüm sürecinde Sevim'in öfkesinin yanında deneyimlediği utanç ve özgüvensizlik duygularının sebebi ev işleri, bakımlılık, fedakârlık ve itaatkarlık gibi kadınlara atfedilen cinsiyet rolleridir. "İki metre olmuş tırnaklarım yırtsa kanatsa içimi. Kan dörtnele geliyor biliyorum, bakıyorum, paslı paslı kokuyor. Tüyler uzamış, kıvrılmış, üzerlerinde kan kurumuş. Koltuk altının, bacaklarının da bir farkı yok, dip boyan gelmiş, son kullanma tarihin geçmiş." (s.29) alıntısında Sevim'in öfkesi kadınlığa menstüral döngüsü üzerinden yöneltilmektedir. Rahmine, yumurtalarına, adet döngüsüne yani dişilik organlarına ve süreçlerine yöneltilen bu öfkenin yanında, toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerine göre tüysüz olması gerektiğine inanılan bölgelerinin tüyelerinin uzaması, içerisinde bulunduğu depresif duygu sonucunda öz bakımını ihmal edecek, cinsiyet rollerine karşı gelecek olduğu dönüşümüne işaret etmektedir. Yazar tarafından bu bakımsızlık, Sevim figürünün cinsiyeti nedeniyle mağduru olduğu toplumda kendisine atfedilen rol ve sorumluluklara karşı bir protesto, bir intikam niteliğine büründürülmüştür. "Son kullanma tarihin

geçmiş.” alıntısı ile ise kadınların objeleştirilmesine ve gençliğe verilen önem vurgulanırken, bir kadına toplum tarafından son kullanma tarihi atfedilerek büründürüldüğü obje kimliği ile bireyliğinin görmezden gelinmesi aktarılmaktadır. Yaşanılan öfkenin yazınsal tercihler üzerinden aktarımı ise alıntıda görüldüğü üzere kısa cümleler ve noktalama işaretleri aracılığıyla artan bilinç akışı temposu üzerindedir.

Öfkenin bir başka aktarımı ise Gülendâd figürünün çarpıcı dönüşüm süreci üzerindedir. Gülendâd, çocukluğunda annesi tarafından terkedilmiş, babası ile sürdürdüğü hayatta ise ebeveynlik görevini üstlenerek bir nevi ebeveynsiz büyümüş bir “çocuk yetişkindir”. Erken yaşta hem kendi hayatının hem de babasının hayatının büyük sorumluluklarını üstlenen Gülendâd’ın çocukluğunu yaşayamadan büyümesinin aktarımı “Güendâd bu nedenle yedi yaşında herkese ve her şeye küsmenin nasıl bir şey olduğunu, sekiz yaşında tost yapmayı ve anahtarını boynunda bir iple taşırsa kaybetmeyeceğini, dokuz yaşında yumurta ve makarna pişirmeyi, on yaşında her gece ağlamadan da yaşanabileceğini öğrendi.” (s.40) alıntısı ile örneklenebilmektedir. Güendâd on bir yaşında ev temizliğini, ardından ergenliğinde kadınlığın getirilerini tek başına, acı çekerek öğrenmek zorunda bırakılmıştır. Çocukluğunu yaşayamayıp alıntıda ifade edildiği şekilde yedi yaşında hayatın karanlık gerçekleri ile tanışmıştır. Buna rağmen Güendâd’ın hayat deneyimleri romanın başlarında figürün yumuşak karakteri, sevgi arayışı ve Mert figürüne duyduğu romantik ilgi ile ele alınmış; yaşaması bekleneceği hayata karşı öfkenin aksine oldukça ağır başlı ve çekingen bir karakter olarak okuyucuya yansıtılmıştır. Anlatıcı, romanının son sayfalarında Güendâd’ın yaşadıklarının onu çocukluğundan itibaren yavaşça büründürdüğü iç çatışmayı, okuyucunun Güendâd’ın romanın başlangıcındaki yumuşak, sevecen hali ile oldukça tezat bulacağı öfke duygusu ile sonuçlandırmıştır. Bu radikal değişim, yazar tarafından okuyucuya aile içi yozlaşmanın, aile travmalarının, ebeveyn figürlerinin ruhen veya bedenen eksikliğinin ve bütün bunların yanında kadın olmasının yaşadığı toplumda kendisine yüklediği sorumluluk ve

objeleştirme aracılığıyla zamanla dönüşümünün onu sakin ve sevecen karakterinden uzaklaştırıp öfke duygusuna büründürülmesini aktarmada kullanılmıştır. Bu durum romanın son sayfalarında Gülendâ'mın bilinç akışını aktaran ‘‘Midesinden kopup gelen hınç dalgasının üzerinden kafasını kaldırıp baktığında o çantayı önündekilerin suratına suratına indirivermek yahut avaz avaz bağırarak ile arasında hiçbir şey kalmadığını dehşet içinde fark etti.’’ (s.181) alıntısı ile desteklenmektedir. Gülendâ'm figürünün yumuşak, ağırbaşlı, sevecen karakteri toplum ve babası tarafından maruz bırakıldığı objeleştirme, romantik ilişkilerinde beslediği saf duygulara karşın kadınlığının suiistimal edilmesi ve değersizleştirilmesi sonucunda çarpıcı bir şekilde dönüşmüştür. Çocukluğunda annesi tarafından terkedilmesi ile başlayan, babasının kendisini duygusal olarak yalnız bırakıp objeleştirmesi ve romantik ilişkilerinde cinsiyeti sebebiyle aşağılanıp, değersizleştirilmesi ile devam eden trajedileri sonucunda dönüşerek kendisini ömrü boyunca cinsiyeti sebebiyle mağdur eden topluma karşı öfkeye büründürülmüştür, eski sevecen halinden eser kalmamıştır.

II.C. Kadının Objeleştirilmesi Sonucunda Yaşanılan Dönüşüm

Yozlaşmış aileler, saygı ve sevgi çerçevesinde birliktelik yaşayan insanların hayatlarını birleştirmesinden ziyade, bireylerin ilerleyen yaşları ile toplumun beklentilerini karşılama, düzen kurma ve sahte bir aidiyet duygusu oluşturma mekanizmalarıdır. Bu yozlaşmış mekanizmalarda sorumluluk ve görev dağılımları bireylerin kişisel farklılıklarına dayanarak değil, geleneksel cinsiyet rollerine göre yapılmaktadır. Kadın bireyler daima toplumun kalanından farklı standartlar ve kalıplar çerçevesinde yaşamak zorunda bırakılmıştır. Tâbi tutuldukları bunca sorumluluk ve kuralın sonucunda bireyselliklerini kaybederek toplum tarafından objeleştirilmeleri ile dönüşüm süreçlerine büründürülmüşlerdir. Erkekler de cinsiyet rollerinin pençesinden kaçamazken, cinsiyetler arası aile içi rol dağılımının farkı yazar tarafından ‘‘Doğru düzgün araba kullanmaktan bile aciz olan kadından çok daha akıllı, marifetli, teknik zekası yüksek bu adamlar iş çamaşır

makinesini çalıştırmaya geldi mi birden aptallaşır; sevimli bir çaresizlikle etraflarındaki kadınlara muhtaç olurlar...” (s.37) alıntısı ile erkekler ilgisizlik ve ev içi sorumsuzluk ile öne çıkarken, kadınların maruz kaldığı cinsiyetçi yorum ve genellemelere “Doğru düzgün araba kullanmaktan bile aciz olan kadından çok daha akıllı, marifetli, teknik zekası yüksek bu adamlar” (s.37) alıntısı ile değinilerek kadınların aile içerisinde maruz kaldığı ayrımcılık ve aşağılanma aracılığıyla daha çarpıcı ve trajik dönüşümler yaşaması değersiz ve düşük zekalı gösterilmeleri ile örneklendirilmektedir. Kadınların erkek figürler tarafından tek değerli veya “işe yarar” olarak görüldüğü anların ise çıkarları doğrultusunda sorumluluklarından kaçmak için olması ile kadınların değersizleştirilme ve objeleştirilme süreçleri aracılığıyla erkekler için neredeyse görünmez hale gelmesi ve yalnızca işe yarar olarak tanımlandıklarında varlık göstermesi aktarılmıştır.

Evin en büyük çocuğu Sevim figürü, kız kardeşi Ezgi'nin oldukça neşeli, hareketli ve hayalperest bir figür olmasına karşın oldukça durgun, sessiz ve içine kapanıktır. Bu durum Ezgi'nin açık fikirli, modern ve bekar bir genç kız olması ile kendi seçtiği hayatı yaşamaya karar vermesi fakat Sevim'in ailesinin geleneksel düşünce yapısına dayanarak sevgiden uzak bir evlilik yapıp, hayatta ev hanımlığı dışında hiçbir bireysellik göstermemesi ile açıklanabilmektedir. Ezgi, ilgilerinin ve tutkularının peşinden giderek bir gazete kurmak için uğraşıp sanatsal faaliyetlerde bulunurken, Sevim mutsuz evliliğinin sonucunda bireyselliğini kaybetmiştir, tek faaliyeti ev işleridir, maddi özgürlüğü yoktur ve kocasına bağımlı yaşamaktadır. Hayatındaki tek unsur olan ailesi; kocası, ebeveynleri ve toplum tarafından değersizleştirilmesi sonucunda boşanma kararı ile sonuçlanan bir dönüşüm sürecinden geçerek, Sevim'in aile hayatı da dönüşümü ile paralel şekilde sonlanacaktır. Sıklıkla art arda gelen Sevim ve Ezgi karakterlerinin kıyaslamasını hayat koşullarının, ailedeki konumlarının ve Sevim'in kendi ailesinde yaşadığı iletişimsizlik ve yozlaşmanın yarattığı farklılıkları; Ezgi'nin neşeli düşünce akışından, Sevim'in ise sıklıkla temizlik gibi konular üzerindeki yavaş ve tekrarlayıcı düşünceleri üzerinden yapmak mümkündür.

Dolayısıyla Sevim figürünün yaşadığı mutsuzluk, içe kapanıklık ve öfkeye yönleneceği dönüşümü kız kardeşinden farklı olarak deneyimlediği mutsuz ve sevgiden uzak evliliğinde objeleştirilmesi ve bunun sonucunda bireyselliğini kaybetmesinden kaynaklanmaktadır.

Sevim figürü romandaki en klasik ve yaygınlaşmış geleneksel ev hanımı örneğidir. Toplum tarafından kadınlara atfedilmiş güzellik, bakımlılık, annelik, temizlik, yemek gibi sorumlulukların altında ezilmektedir. Bu durum dönüşümünde yazar tarafından duygu değişimleri, yazınsal tercihler, ve karakter yaratımı aracılığıyla aktarılmaktadır. Bir birey olarak değil, kadın kimliği ile öne çıkmak zorunda bırakılan Sevim, erkeklerin aksine maruz bırakıldığı güzellik standartlarına karşı yaşadığı bunalım ile dönüşümünün ardından yaşadığı öfke ve başkaldırı duygularını iç akışındaki “allığımıkapatıcımıfarımırimelemigözkalemimi sürsem, topuklu ayakkabılarımı, en yumuşak en seksi iç çamaşırlarımı giysem yine tam bir kadın olur muyum?” (s.21) alıntısı ile aktarmaktadır. “allığımıkapatıcımıfarımırimelemigözkalemimi” kelimesinde sıralanan makyaj malzemelerinin yazar tarafından bitişik bir şekilde sıralanarak kadınların farklı yüz bölgelerine hitap eden bütün bu makyaj malzemelerinin kadınların kullanmak zorunda bırakıldığı, ulaşılması imkânsız olan bir güzellik beklentisi ve standardı ile karşı karşıya bırakılmasına bir eleştiri ve başkaldırıya yönlendiren bir dönüşümün habercisi niteliğindedir.

Bu hususta kadının objeleştirilmesi aracılığıyla yozlaşmış ailelerde erkek figürlerin kadınlara karşı objeleştiren bakış açısının aktarımı ise Sevim’in aldırma isteyip kocası ve annesi tarafından karşı çıkılması sebebiyle aldırma yaptığı gebeliğinin üçüncü ayda düşük yapması ile sonlanması sürecinde yaşadığı ağır travmaya karşın depresif bir kimliğe bürünerek kişisel bakımını ihmal etmesi üzerindedir. “Gebelik hüsrانından sonra Sevim kendini iyice salmış, Nazlı’nın demesine bakılırsa çoğu günler yataktan bile doğru düzgün çıkamaz olmuştı. Haliyle Nermin Hanım Sevim’in kendini böyle kapıp koyvermesinden hiç memnun değildi. Fikret Bey kızının bu şımarıklığa bir son verip kendisini toplamasını bekliyordu.” (s.41) alıntısı ile aktarılmaktadır.

Sevim figürü yaşadığı travmatik olayın akabinde anlayışla karşılanmamaktadır, çünkü objeleştirilmesi sonucunda tıpkı bir eşya gibi bütün negatif ve pozitif duygulardan arındırılıp yalnızca dış görünüşü ile var olması beklenilmektedir. Üstelik eşi Fırat'ın, Sevim'in bakımsızlığı sonucunda aldatmaya hakkının olduğu öne sürülmektedir, çünkü Sevim, Fırat'ın gözünde sevdiği karısı veya çocuğunun annesi değil, güzel görünmediği takdirde hayatında yeri olmayan heykelvâri bir varlıktır. Yazar, Sevim'in kocası tarafından tabi tutulduğu objeleştirmeye ebeveynleri tarafından da maruz bırakılmasını iç çatışma, yalnızlık ve özgüvensizlik süreçlerine sebep olması ile onu dönüşüme sürüklemektedir. Kendisi gibi bir kadın olmasına ve aynı değersizleştirici objeleştirme süreçlerini deneyimlemesine rağmen kızını korumak yerine, cinsiyetçi sisteme asimile olarak Sevim'i annesinin de objeleştirmesi “Bak, genç kadınsın, kendini böyle salmak olmaz. Sonra Allah muhafaza Fırat'ın gözü bir dışarıya kayarsa çok üzülürsün” (s.42) alıntısı ile okuyucuya sunulmaktadır. Fırat'ın Sevim'in gebelik travmasının ardından kişisel bakımını ihmal etmesi ile aldatmasının normalleştirilmesi, yozlaşmış aile ilişkilerinde kadınların obje olarak görülmesi ile evliliğin sevgi, aşk, saygı gibi unsurlardan ziyade fiziksel görünüşe dayanmasının vurgulanması aracılığıyla eleştirilmektedir. Bu duruma geleneksel aile yapılarında rastlanması ise “koyvermesi” gibi halk dilinde yazılmış sözcükler aracılığıyla aktarılmaktadır.

Sevim figürünün dönüşümünü tetikleyen bir başka unsur, cinsiyeti sebebiyle kendisine yüklenen büyük sorumluluklardır. 32-34. Sayfalar arasında yer alan bölümde, Sevim'in gündelik hayatı anlatılırken yalnızca temizlik rutinine yer verilmesi ile aktarılan bu durum karşısında eşi Fırat'a ve erkeklere “bakar kör” olarak hitap edilmesi ile cinsiyet rollerine ve yozlaşmış ailelerde görev dağılımlarına karşı umursamaz bir yaklaşıma sahip erkek figürler eleştirilmiştir. Anlatıcı, bu tezat kelimeleri birlikte kullanarak romanda yer verilen erkek figürlerin çıkarları doğrultusunda belirli durumları görmezden gelip, belirli durumlarla ilgilenmelerini aktarmaktadır. Eşi tarafından

çıkarları doğrultusunda yalnızca zaman zaman görülmesi de Sevim’i başkaldırı ve dönüşüme sürükleyen unsurlardan birisidir.

Sevim figürü eşi ve ebeveynleri tarafından yozlaşmış ailesinde objeleştirme ve değersizleştirilme süreçlerine maruz kalması ile olumlu ve olumsuz duygulardan, fikirlerden, ve bir birey olarak varlık göstermekten arındırılmış heykelvâri bir varlık olarak görülmektedir. Bunun sebebiyle kadınlığına karşı utanç, öfke duyarak dönüşmüş ve toplumsal kadın rollerine karşı başkaldırı ile intikam duyguları taşıdığı, öfkeli bir kimliğe büründürülmüştür. Dönüşümünün yozlaşmış ailesinden kaynaklanıyor olması ise kız kardeşi Ezgi’nin aksine toplumun standart ve kurallarına uymaya çalışarak yaşaması ve bunun sonucunda bireyselliğini kaybettiği, objeleştirildiği bir evlilik yapması sebebiyle kız kardeşinin aksine içe kapanık, bunaltıcı ve depresif bir kimliğe bürünmesi ile okuyucuya bir kanıt olarak sunulmuştur. Sevim, dönüşümünün sonucunda büründüğü intikam duygusu ile başkaldırıda bulunarak bireyselliğini geri kazanmak için boşanma kararı vermiştir.

Sevim ve Ezgi’nin annesi ise toplumun önce bir mağduru, sonra bir parçası olan yozlaşmış ailelerdeki yozlaşmış kadın figürleri temsil etmektedir. Eşinin ilgisiz, umursamaz, sevgisiz tavrı aracılığıyla objeleştirilmesine karşın, kızını toplumun ve yozlaşmış ailelerin onu tâbi tutacağı kural ve standartlardan korumak yerine mağduru olduğu topluma asimile olarak kızının dönüşümünde rol oynamıştır. Bu süreç aracılığıyla dönüşerek kızını da tıpkı kendi yaşadığı gibi objeleştirecektir. Romanın diğer kadın figürleri gibi aile içi yozlaşma sonucunda objeleştirilerek dönüşüm sürecine girmemiş ve ardından öfke ve başkaldırıya bürünerek toplumun kısıtlamalarından özgürleşmemiştir. Dönüşümü aracılığıyla asimile olup, toplumun yozlaşmış cinsiyet rollerini kabullenerek aile içi yozlaşmaya destek olmuştur.

Yozlaşmış kadın-erkek ilişkilerinde kadınların maruz bırakıldığı cinsiyet rolleri ve erkek figürlerin bu duruma karşı takındığı duyarsız tavır “Düşünmen Yeter” adlı bölümde aktarılmıştır.

Yazar bu durumu “Kadınlar ‘Bugün temizlik yapacaktım da, sana layık olmayacak diye vazgeçtim.’, ‘Nasıl aklımdan çıkış görüyor musun? Söz bir dahaki sefere...’ diyemez. Arabasının motorunun filanca özelliğini diğer arabaların motorun ile yarım saat boyunca karşılaştırabilen adamlar evlendikleri günün tarihini akıllarında tutamazlar.” (s.48) şeklinde kaleme alınmıştır. Yozlaşmış aile ilişkilerinde erkek figürlerin bir obje olarak gördüğü eşlerinin, gerçek bir obje olan arabalar karşısında dahi değersizliğe büründürülmesi ile kadınların toplumda ne kadar sevgisiz ve yalnız bırakıldığı gözler önüne serilmiştir. Kadınların toplumsal klişeler ve genellemeler aracılığıyla aşağılanması ve değersizleştirilmesinin bir başka örneği de aynı bölüm içerisinde yer verilen “Doğru düzgün araba kullanmaktan bile aciz kadından çok daha akıllı, marifetli, teknik zekâsı yüksek bu adamlar iş çamaşır makinesini çalıştırmaya geldi mi birden aptallaşverir; sevimli bir çaresizlikle etraflarındaki kadınlara muhtaç olurlar...” (s.48) alıntısı ile aktarılır.

Sevim figürünün yanında erkek figürlerin duyarsız ve objeleştirici tavrının bir başka kurbanı da Gülendam’dır. Annesinin yozlaşmış evliliğinden kaçarak kendisini terk etmesinin ardından babası sorumluluk almak yerine; kendisine bakma, evin tertip ve düzenini sağlama sorumluluğunu küçük yaşlarından itibaren Gülendam’a yüklemiştir. Yazar bu durumu “bakar kör” olarak tanımladığı erkeklerin bir örneği olan babasının duyarsızlığı aracılığıyla “Başlayan müzik sesinden Gülendam’ın hemen mutfığa dönmeye niyetli olmadığını anlayan babası, tezgahdaki bulaşıklara bir iki saniye baktı. Birini eline alıp lavaboya doğru gider gibi yapıp vazgeçti.” (s.132) alıntısı ile aktarmaktadır. Babası, çocukluğu trajedi, sorumluluk, ve emek içerisinde geçen kızının yükünü bir nebze dahi azaltmak ve ebeveynlik sorumluluğunu yerine getirmek yerine, gazete okumayı tercih eder. Bu şekilde yozlaşmış ailelerde ebeveynler ve çocuklar arasında değişen sorumluluk dengeleri ele alınmaktadır ve bunun yanında bir kız çocuğu olduğu için babasının ev sorumluluklarını yükleyerek objeleştirdiği kızı Gülendam’ın roman sonunda öfkeye bürüneceği dönüşümünün temeli atılmaktadır.

III- Sonuç

Sezin Ünlüönen'in *Kıymetli Şeylerin Tanzimi* romanında aile kavramının yozlaşmış ilişkilerinin ve oldukça yaygın olan aile içi trajedilerin kadın figürlerin yaşam algılarını değiştirerek bir dönüşüme neden olduğu görülmektedir. Bu tezde, kadın figürlerin yaşadığı korku, öfke, sorumluluk ve ayrımcılık süreçleri aracılığıyla aile içi yozlaşmanın bireylerin yaşam algısı üzerinde oluşturduğu etkiler incelenmiştir. Kadınların yaşam algısı cinsiyet rolleri, genellemeler, değersizleştirme ve objeleştirme süreçleri ile değiştirilirken; bu süreç iç çatışma, öfke, bunalım, boşluk, aidiyetsizlik ve değersizlik hissine yol açmıştır. Kadınlar bu süreç sonucunda olumsuz etkilenen ve bozulan yaşam algıları sebebiyle toplum genelinde yozlaşan ilişkilerin de etkisi ile birbirlerinden uzaklaşarak, içlerine kapandıkları, öfke dolu bir dönüşüm sürecine girmiştir.

Ailedeki erkek figürlerin umursamazlığı, sorumluluktan kaçması ile yalnızlaşan ve ilişkileri bozulan kadınlar, aile içerisindeki saygı dengesinin erkeklere kayması ile değersizleştirilip, cinsiyetleri sebebiyle objeleştirildikleri yozlaşmış ailelerin mağduru olmuşlardır. Kadınlar evlerinin, evlatlarının, aile ilişkilerinin sorumluluklarının yanında toplum tarafından gebelik travmasının ardından dahi bakımlı olma beklentisi, bireyselliklerini kaybederek kadın kimlikleri ile var olmaları, duygu ve düşüncelerden arındırılarak heykelvâri varlıklar olarak algılanmaları aracılığıyla objeleştirilmiş ve değersizleştirilmişlerdir. Bu süreç doğrultusunda yaşadıkları iç çatışmanın sonucunda dönüşüm yaşayan kadınlar, hayatları boyunca kendilerini cinsiyetleri sebebiyle mağdur eden topluma karşı öfke ve başkaldırı duygularıyla yeni kimliklere büründürülmüşlerdir.

Yozlaşmış aileleri sebebiyle cinsiyetçilik ve objeleştirmeye maruz kalmış olan annelerin kız çocukları, jenerasyonel yozlaşma yaşayarak küçük yaşta kontrol mekanizması olarak yozlaşmış din ve cinsiyet kurallarına tâbi tutulmuşlardır. Yozlaşmış ailelerin geçimsiz ebeveynleri ise kız çocuklarında boşanma korkusu oluşturarak, yaşları gereğince din ve ahlak gibi bireysel kaygılar

yaşarken aileleri için endişelenecekleri ve kendileri için büyük fedakarlıklarda bulunacakları dönüşüm süreçlerinden geçmişlerdir. Bu sürecin sonucunda bireyselliklerinden uzaklaşmış ve korku dolu kimliklere büründürülmüş kız evlatlarının dönüşümünde rol oynayan anne figürleri ise kendi annelerinin de yozlaşmış ilişki ve yozlaşmış ailelerden gelmeleri ile genç yaşlarda aynı süreçlere maruz bırakılmışlardır. Anneleri toplumun cinsiyetçi ve objeleştirici algıları doğrultusunda yozlaşmış evlilikler kurmuş ve başkaldırı duygusuyla birlikte bireyselliklerini geri kazanmak için çaba harcamak yerine yozlaşmış toplumun bir parçası haline gelmişlerdir. Kadınlar, dönüşümleri sonucunda kendilerini hayatları boyunca mağdur eden topluma karşı öfke duymak yerine asimile olarak cinsiyetçi bir yaşam algısına büründürülmüşlerdir ve kız evlatlarını da aynı doğrultuda yetiştirerek kadının değersizleştirilmesini nesilden nesile aktarmışlardır. Dolayısıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün “Şuna inanmak lazımdır ki, dünya üzerinde gördüğümüz her şey kadının eseridir” sözünden hareketle, bir toplumda kadına değer verilmediği, cinsiyet eşitliği sağlanmadığı takdirde jenerasyonlarca sürecek bir yozlaşma düzeni de kaçınılmaz hale gelecektir.

IV- Kaynakça

Ali R.E. (2015, 2 Şubat). Atatürk'ün Kadına ve Kadın Eğitime Verdiği Önem.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/belgi/issue/35050/388794>

Ayşem Y.U. (2020). Üçüncü Ebeveyn. <https://www.cocukozelgelisim.com/ucuncu-ebeveyn.html>

Sezen Ü. (2017). Kıymetli Şeylerin Tanzimi. İletişim Yayınları.